

Кізима Тетяна Олексіївна
Д.е.н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Мельник Леся Любомирівна
Головний спеціаліст Фінансового управління Трускавецької міської ради

ПРАГМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ МІСТА

У нинішніх вітчизняних реаліях недостатній обсяг фінансових ресурсів актуалізує проблему міжбюджетних трансфертів, які створюють баланс доходів і видатків для місцевої влади. Ними є кошти, які в безоплатному й безповоротному порядку передаються з одного бюджету до іншого (у більшості випадків із державного бюджету місцевим бюджетам, рідше – у реверсному напрямку). Їхня мета зводиться до згладжування невідповідності між обсягом бюджетних коштів того чи іншого рівня влади та повноваженнями, які на нього покладені. Відтак доречним є твердження: чим більше коштів формується за їх рахунок, тим меншу компетенцію та відповідальність отримує місцева влада.

Велика питома вага міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів узвичаїлася в практиці не лише України, але й низки держав із фінансово сильним місцевим самоврядуванням. Вважаємо, що їх надмірний вплив ставить органи влади на місцях у пряму залежність від центру; держава ж обгрунтовує це зацікавленістю у фінансуванні деяких видатків і здійсненні контролю за ними. На наш погляд, для самодостатності місцевих бюджетів збільшення такої фінансової підтримки певною мірою може бути небезпечним як економічними, так і політичними наслідками. Адже розвивати насамперед слід власні доходи, здатні перетворити територіальні громади із дотаційних на ті, які зможуть забезпечити себе фінансовими ресурсами самостійно.

Зазначимо, що формування організаційно-економічних засад розвитку територій не заперечує пряму трансфертну залежність дохідної частини місцевих бюджетів. Навпаки, ці засади визначають життєздатність місцевої влади, що дає

можливість вирішувати важливі питання місцевого значення. Адже на політичній мапі світу важко знайти державу чи регіон, які сформували б власну ресурсну базу лише за рахунок податкового та неподаткового методів, не використовуючи трансфертних інструментів.

Варто наголосити, що у пп. 5 ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування зазначено, що захист фінансово слабких органів місцевої влади передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів із метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового навантаження, яке вони несуть [1]. Для цього в бюджетному законодавстві України передбачено використання дотацій вирівнювання, які дають змогу за об'єктивної відсутності коштів додатково профінансувати функції та завдання, які місцева влада здійснює в межах власної компетенції.

Згідно з пп. 7 цієї ж статті в міру можливості дотації місцевій владі мають призначатися не для фінансування конкретних проектів [1]. Цей принцип формування доходів місцевих бюджетів відповідає їх змісту як безповоротної допомоги з бюджету вищого рівня, що немає цільового характеру та надається у випадку перевищення видатків над доходами. З одного боку, держава використовує такий інструмент для фінансової підтримки органів влади з тим, аби збалансувати повноваження з ресурсними можливостями. З іншого боку, надмірне використання дотацій може дестимулювати їх у збільшенні власних надходжень та пошуку інших доходів, не заборонених законодавством.

Практика надання дотацій місцевим бюджетам України свідчить про істотне збільшення їх обсягу (за 2009–2018 рр. деякі показники зросли в десятки разів). Найбільшу питому вагу мали субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (понад 95 %, решта – базова, стабілізаційна й інші дотації). Тож абсолютно погоджуємося з І. Луніною, що в тих випадках, коли місцева влада забезпечує реалізацію національної політики в певних галузях (наприклад, щодо здобуття середньої освіти або охорони здоров'я), доцільно підвищити роль цільових трансфертів [2, с. 73].

Відтак проаналізуємо чинну практику використання міжбюджетних трансфертів на прикладі бюджету міста Трускавець.

У 2018 році міський бюджет отримав субвенції з обласного бюджету:

на фінансування інвестиційних проектів (реконструкція фасаду ДНЗ №6 «Теремок») – 455,0 тис. грн.;

на облаштування спортивних майданчиків – 100,0 тис. грн.;

на фінансування мікропроектів місцевого розвитку – 1076,2 тис. грн.;

на капітальний ремонт вул. Помірецька - 500,0 тис. грн.;

на реконструкцію міського парку – 2000,0 тис. грн.;

на компенсаційні виплати на пільговий проїзд автомобільним транспортом окремим категоріям громадян – 166,4 тис. грн.;

на придбання житла дітям-сиротам – 698,8 тис. грн.;

на реалізацію обласної програми з покращення соціального захисту багатодітних сімей (придбання навчального приладдя дітям) – 5,8 тис. грн.;

на придбання обладнання для «СЗШ №2-гімназія» за рахунок залишку освітньої субвенції, що утворився на початок року в сумі 917,7 тис. грн.;

на реалізацію проекту «Пізнання через діалог» – 45,0 тис. грн.;

на компенсацію вартості наданих послуг з організації сімейного відпочинку поранених учасників АТО (ООС) (у тому числі бійців-добровольців АТО), батьків загиблих учасників АТО – 17,0 тис. грн.

У 2019 році в обсязі видатків загального фонду бюджету міста було враховано реверсну дотацію державному бюджету в сумі 1298,4 тис. грн.

Прогнозні показники міжбюджетних трансфертів на 2020-2021 роки подано у табл. 1, а більш детальна інформація щодо субвенцій – у табл. 2.

Таблиця 1

Прогнозні показники міжбюджетних трансфертів на 2020-2021 рр, тис. грн

Назва показника	2020 рік	2021 рік
Базова дотація	-	-
Реверсна дотація	-	-
Субвенції	119893,6	134993,0

**Структура офіційних трансфертів бюджету міста Трускавця
на 2020-2021 рр, тис. грн. [3]**

Назва показника	2020 рік	2021 рік
Офіційні трансферти	119 893,6	134 993,0
Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	32 907,8	41 003,0
Медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	23 541,0	25 330,0
Субвенція з місцевого бюджету на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам, які не мають права на пенсію, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, тимчасової державної допомоги дітям, тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату, допомоги по догляду за особами з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, компенсаційної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	29 764,8	31 675,0
Субвенція з місцевого бюджету на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, поводження з побутовими відходами (вивезення побутових відходів) та вивезення рідких нечистот, внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку води та теплової енергії, абонентського обслуговування для споживачів комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	33 500,0	36 800,0
Субвенція з місцевого бюджету на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною", оплату послуг із здійснення патронату над дитиною та виплату соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримку малих групових будинків за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету	180,0	185,0

Насамкінець зазначимо, що у сфері взаємовідносин державного та обласного бюджету з місцевими бюджетами у середньостроковому періоді відповідно до положень Бюджетного кодексу України є реформування міжбюджетних відносин з метою забезпечення регіонального економічного зростання, підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

У зазначеному контексті передбачається здійснити такі заходи:

підтримка стійкого економічного та соціального розвитку регіону з урахуванням збалансування загальнодержавних і регіональних інтересів;

зміцнення інвестиційної складової місцевих бюджетів шляхом розширення джерел формування бюджету розвитку та збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів;

забезпечення принципу субсидіарності при визначенні міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами з урахуванням критеріїв повноти надання гарантованих послуг та наближення їх до безпосереднього споживача.

Основними результатами, яких планується досягти, є: підвищення фінансової спроможності місцевого бюджету; підвищення конкурентоспроможності, зростання інвестиційної привабливості та поживлення інноваційної активності в місті; підвищення питомої ваги коштів на соціальну підтримку, що надаються бідному населенню; підвищення ефективності використання бюджетних коштів соціального спрямування.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 (у редакції від 16.11.2009). URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036
2. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. Економіка України. 2014. № 11. С. 61–75.
3. Звіт про виконання міського бюджету міста Трускавець за 2018-2019 роки і прогноз на 2020-2021 роки.